

ความไว้วางใจทางการเมือง และความแปลกแยกทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีปัญหาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าระบบการเมืองใดก็ตาม จะดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพ เมื่อคนส่วนใหญ่ในชุมชนนั้นให้การสนับสนุน และมีพฤติกรรมทางการเมืองไปในทางซึ่งจรรโลงรักษาระบบการเมืองนั้นไว้ ในทางตรงกันข้ามหากประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีความไว้วางใจและมีความรู้สึกแปลกแยกจากสังคมการเมือง ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน เสถียรภาพก็ไม่อาจมีขึ้นได้ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนจะไม่ให้ความร่วมมือ และมีบางส่วนที่ต่อต้าน หรือขัดขวางการดำเนินงานของระบบ

ระบบการเมืองไทยมีช่องทางที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างจำกัด ถึงแม้โดยภาพรวมจะมีการเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งในแทบทุกระดับ ตั้งแต่การเลือกตั้งในระดับชาติ จนถึงระดับท้องถิ่น บทความนี้เน้นย่อยผลงานของ อนุสรณ์ ตันโชติกุล สาขารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2540

งานศึกษาของอนุสรณ์มุ่งพิจารณาว่าปัญหาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ได้มีความสัมพันธ์ต่อระดับความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง แต่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางการเมือง ดังนั้น ความไว้วางใจทางการเมืองของไทยจึงมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางการเมือง

จังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะประชากรแตกต่างทั้งศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมกับประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ แต่มีความเหมือนกับประชากรในรัฐภาคเหนือของประเทศมาเลเซียที่มีพรมแดนติดต่อกัน จึงมีลักษณะพิเศษและมีสภาพปัญหาความขัดแย้งทั้งด้านการเมืองการปกครอง สังคมวิทยา การเมืองหรือจิตวิทยาการเมืองมานานนับร้อยปี แม้ปัจจุบันสถานการณ์ต่าง ๆ จะคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการที่รัฐบาลในแต่ละยุคสมัยได้พยายามแก้ปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการสร้างบรรยากาศทางการเมืองในระบบ เปิดโอกาสให้ชาวไทยมุสลิมได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองมากขึ้น แม้สถานการณ์ก็ยังไม่สงบเรียบร้อยก็ตาม

อนุสรณ์ได้ศึกษาภูมิหลังของปัญญาชนมุสลิม พบว่าไม่ได้มีความสัมพันธ์ต่อระดับความไว้วางใจทางการเมือง นอกจากประสบการณ์ผ่านการศึกษาจากต่างประเทศ โดยผู้รู้ได้ถูกแบ่งออกเป็นพวกที่เชื่อว่าความไว้วางใจทางการเมืองของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางการเมือง เช่น การตัดสินใจ การดำเนินงานของรัฐบาล การสนองตอบของรัฐบาลต่อข้อเรียกร้องต่าง ๆ ในระบบการเมือง และพวกที่เชื่อว่ามาจากปัจจัยและบุคลิกภาพของบุคคล เช่น ถ้าบุคคลหนึ่งไม่มีความไว้วางใจบุคคลอื่นแล้ว บุคคลนั้นจะไม่ไว้วางใจผู้มีอำนาจ คือรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความไว้วางใจทางการเมืองจึงมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางการเมืองของสังคมไทย

ลักษณะการอบรมให้การเรียนรู้ของครอบครัว สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน การดำเนินงานของรัฐบาล และสภาพของระบบการเมือง

แนวคิดเรื่องความไว้วางใจทางการเมือง อนุสรณ์พบว่าเป็นผลมาจากการค้นคว้าวิจัยในสังคมประชาธิปไตยตะวันตก ซึ่งประเทศเหล่านี้จะเป็นระบบเปิด ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางแทบทุกระดับ และมีบทบาทในการจำแนกผู้มาปกครองตนเอง ภายใต้ระบบการเมือง การที่แต่ละบุคคลมีความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง จึงขึ้นอยู่กับสภาพภูมิหลังและประสบการณ์ทางการเมือง บุคคลที่มีระดับการศึกษาสูง มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมในระดับสูง หรือบิดามารดาเป็นผู้ที่มีบทบาททางการเมือง จึงมักจะมีความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองสูงขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงระบบการเมืองไทยแล้ว เราจะเห็นข้อแตกต่างค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือช่องทางที่ประชาชนจะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมีอยู่ค่อนข้างจำกัด โดยภาพรวมจะมีการเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งในแทบทุกระดับ ตั้งแต่การเลือกตั้งในระดับชาติ คือการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จนถึงระดับท้องถิ่นแต่บุคคลเหล่านั้นไม่สามารถจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนได้อย่างแท้จริง และไม่สามารถที่จะเข้าไปมีบทบาทในการควบคุมการบริหารประเทศได้ ทั้งนี้เพราะโครงสร้างทางการเมืองการบริหารของไทยในปัจจุบันภายใต้เงื่อนไขที่อิทธิพลชนเป็นผู้นำกำหนด เช่น การร่างรัฐธรรมนูญ การกำหนดวิธีการเลือกตั้ง การเลือกสรรนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี ภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจสังคมในชนบทในระบบอุปถัมภ์อัน

เป็นระบบเปิดโอกาสให้คนที่มีอำนาจ อิทธิพล เช่น ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ทั้งที่เป็นตำรวจ ทหาร ซึ่งลาออกหรือเกษียณอายุ นักธุรกิจกลุ่มทุน ก่อสร้าง ไทคอมมูนิตี้ และนายธนาคารเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองได้มากกว่ากลุ่มปัญญาชนชั้นกลาง หรือผู้สนใจการเมืองโดยทั่วไป เมื่อกลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้รับเลือกตั้งเข้าไปแล้ว ประชาชนก็ไม่มีสิทธิในการควบคุม ตรวจสอบให้บริหารประเทศอย่างมีคุณภาพได้ เพราะรัฐธรรมนูญและการบัญญัติของกฎหมายต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ไม่เปิดช่องทางให้ประชาชนมีอำนาจต่อรองกับอำนาจรัฐ หรือผู้บริหารประเทศ ประกอบกับช่องทางอื่น ๆ นอกเหนือจากการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแล้ว ยังมีอยู่อย่างจำกัด สื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ นอกจากหนังสือพิมพ์แล้ว มักจะเลือกปฏิบัติในลักษณะเป็นตัวแทนของรัฐบาลหรือกลุ่มทุนอุปถัมภ์ที่สามารถเข้าถึง และมีโอกาสใช้สื่อในการแสดงความคิดเห็น การปฏิบัติงานที่มุ่งในเชิงประชาสัมพันธ์หรือแสดงทัศนคติที่เอียงข้างรัฐบาล โดยไม่ได้ทำหน้าที่รับฟัง รวบรวมความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากประชาชนไปยังเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการบริหารประเทศ

ด้านวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในสังคมมีส่วนในการสนับสนุนหรือเอื้ออำนวยต่อระบบการเมืองที่ดำรงอยู่ ความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองและความแปลกแยกทางการเมืองของปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อนุสรณ์พบว่า เป็นผลมาจากอิทธิพลของความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองอันเกิดจากภูมิหลังทางสังคมกับสภาพที่เป็นจริงของระบบการเมืองในปัจจุบัน ซึ่งเต็มไปด้วยข่าวการทุจริต การโกง

การเลือกตั้ง การซื้อสิทธิ์ขายเสียง และการขาดจริยธรรมของนักการเมือง ส่งผลต่อความชอบธรรมและความไว้วางใจของปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

อย่างไรก็ตาม การศึกษาของอนุสรณ์พบว่า ถ้าบุคคลมีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองในระดับสูง แต่มีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับต่ำ จะมีพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประท้วง ต่อต้านระบบการเมือง ในทางตรงข้าม ถ้าบุคคลมีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองต่ำ และมีความไว้วางใจทางการเมืองต่ำด้วย บุคคลนั้นก็มีแนวโน้มที่จะเพิกเฉย หรือถอนตัวจากการเมือง หรือหากบุคคลเหล่านี้ ซึ่งถือว่าเป็นปัญญาชนรุ่นใหม่ มีความกระตือรือร้น มีความสนใจทางการเมืองค่อนข้างสูง และมีความเชื่อมั่นในสมรรถนะ ความสามารถทางการเมืองของตนเองสูง แต่อาจไม่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะเบื่อหน่ายไม่ศรัทธาในระบบ แต่ถ้าหากมีอะไรมากระทบกับมาตรฐานทางศีลธรรมผลประโยชน์ หรือมีบรรยากาศที่ทำให้รู้สึกว่าบีบคั้นสิทธิเสรีภาพ ซึ่งอาจจะเกิดจากการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาด หรือเกิดจากการกระทำของตัวข้าราชการ หรือกลไกของรัฐในพื้นที่

ลักษณะของความไว้วางใจทางการเมืองค่อนข้างต่ำ โดยอนุสรณ์ได้เน้นย้ำถึงสถานการณ์ทางการเมือง ถ้ามีขบวนการทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่จำนวนมากไม่น้อยในพื้นที่มาปลุกจิตสำนึกให้เขามีความรู้สึกไม่พอใจต่อสภาพของระบบการเมือง สังคมที่ดำรงอยู่เพิ่มขึ้นอีก ในขณะที่เดียวกันก็กระตุ้นให้บุคคล

เหล่านั้นมีความรู้สึกว่าคุณเองสามารถที่จะมีบทบาททำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตามที่ต้องการได้ โดยการเข้าร่วมกลุ่มและใช้วิธีความรุนแรง เพื่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบระบบการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขบวนการทางการเมืองและบุคคลเหล่านั้นมีภูมิหลังความรู้สึกในความผูกพันด้านศาสนา ประวัติศาสตร์ หรือความสำนึกในชนชั้นร่วมกันก็เป็นสิ่งที่น่าวิตกกังวลต่อสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต สภาพความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง และระดับความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองที่อาจมีความโน้มเอียงไปในลักษณะดังกล่าว ล้วนไม่เอื้ออำนวยต่อการแก้ปัญหาหรือพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงต้องหามาตรการ แนวทางแก้ไข โดยการยกระดับความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองให้สูงขึ้น ซึ่งในทางกลับกันก็จะเป็นการลดระดับความแปลกแยกทางการเมืองให้ลดน้อยลง

อย่างไรก็ดี ข้อสรุปของอนุสรณ์ในแง่ทฤษฎีความแปลกแยกในทางการเมือง ซึ่งยังไม่เป็นที่แพร่หลายและรู้จักกันมากนัก ในวงการศึกษารัฐศาสตร์ในเมืองไทย แม้ว่าแนวความคิดนี้จะได้มีการค้นคว้าและศึกษากันแพร่หลายในยุโรปและอเมริกา ก็ยังมีแง่มุมต่างๆ ที่ยังเป็นปัญหาในเชิงทฤษฎี เนื่องจากความหลากหลายทางด้านความหมายของแนวความคิดนี้ ดังนั้นความแปลกแยกก็นับว่าเป็นแนวความคิดที่น่าสนใจ แนวคิดหนึ่งในการวิจัยเชิงประจักษ์ด้านสังคมวิทยา ในส่วนของแนวคิดเกี่ยวกับความแปลกแยกทางการเมือง ซึ่งต้องมีจุดเน้นชัดเจนที่ระบบการเมืองการปกครองของประเทศ ก็ยังไม่ได้รับความสนใจกันมากนัก เพราะฉะนั้น

การนำเอาแนวความคิดเกี่ยวกับความแปลกแยกมาศึกษาปรากฏการณ์ในสังคมที่ต่างออกไปจากแหล่งกำเนิด เป็นการพิสูจน์และสนับสนุนความเป็นทฤษฎีประการหนึ่งของแนวคิดนี้

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการศึกษาวิจัยของอนุสรณ์เป็นประโยชน์ในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาระบบการบริหาร การปกครองในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเปิดโอกาสให้ปัญญาชนมุสลิม ตลอดจนชนพื้น้องประชาชนกลุ่มต่างๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาได้ตามศักยภาพของตนเอง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา โดยภาพรวม และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาอบรมเยาวชนของชาติให้บรรลุเป้าหมายทางด้านการศึกษา คือการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพ มีความคิด ความกระตือรือร้นในการคิดค้นและยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ต่อความเจริญก้าวหน้าของชาติต่อไป **อุสมาน**

เอกสารอ้างอิง

อนุสรณ์ ตันโชติกุล. (2540). **ความไว้วางใจทางการเมืองและความแปลกแยกทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ สาขารัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.